

УДК 339.85

DOI 10.24919/2519-058X.5.116969

Іван ГОДЯ,

orcid.org/0000-0002-4027-8811

кандидат економічних наук, доцент кафедри туристичної інфраструктури і сервісу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

(Україна, Ужгород), dz2352@gmail.com

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ ЯК ФАКТОР НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ТУРИЗМ

У статті досліджуються економічні причини і наслідки міжнародного тероризму, висловлюється припущення, що міжнародний тероризм може розглядатися двояко: з одного боку, він породжує безліч короткострокових і середньострокових наслідків у національній та міжнародній економіці, а з іншого – функціонує, як механізм і внутрішня економічна організація. З'ясовується, що туризм і тероризм взаємно впливають один на одного в різних аспектах (прикладному, суспільному, фінансовому, ціннісному), а основні напрями їх взаємних детермінацій мають як практичний, так і концептуальний характер. Підкреслюється, що основна проблема впливу тероризму на туризм полягає у зниженні туристичної привабливості територій, де є підвищений рівень загрози. Робиться висновок, що для нейтралізації терористичної загрози та мінімізації можливих наслідків терористичної діяльності держави мають постійно розвивати спроможності протидії цій загрози, що потребує, серед іншого, значних матеріальних та фінансових ресурсів.

Ключові слова: міжнародний тероризм, світова економіка, економічні причини, економічні наслідки, боротьба з тероризмом, мінімізація збитків.

Літ. 15.

Ivan HODYA,

Ph D (Economy), Associate Professor of Department of Tourism Infrastructure and Services,

Uzhhorod National University (Ukraine, Uzhhorod), dz2352@gmail.com

INTERNATIONAL TERRORISM AS A FACTOR OF NEGATIVE IMPACT ON TOURISM

The article explores the causes and consequences of international terrorism, suggesting that international terrorism can be viewed in two ways: on the one hand, it generates many short-term and medium-term consequences in the national and international economy, and on the other hand, it functions as a mechanism and an internal economic organization. It turns out that tourism and terrorism mutually influence each other in various aspects (applied, social, financial, value), and the main directions of their mutual determination are both practical and conceptual. It is emphasized in the article, that the main problem of the impact of terrorism on tourism is reduction for tourist of attractiveness of territories where there is an increased level of threat. It is concluded that in order to neutralize the terroristic threat and minimize the possible consequences of terrorist activities, states must constantly develop the ability to counter this threat, which requires, among other things, significant material and financial resources.

Key words: international terrorism, world economy, economic causes, economic consequences, fight against terrorism, minimization of losses.

Ref. 15.

Иван ГОДЯ,

кандидат экономических наук, доцент кафедры туристической инфраструктуры и сервиса

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет» (Украина, Ужгород), dz2352@gmail.com

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ТЕРРОРИЗМ КАК ФАКТОР НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ НА ТУРИЗМ

В статье исследуются причины и последствия международного терроризма, высказывается предположение, что международный терроризм может рассматриваться двояко: с одной стороны, он порождает множество краткосрочных и среднесрочных последствий в национальной и международной экономике, а

с другой – он функционирует, как механизм и внутренняя экономическая организация. Выясняется, что туризм и терроризм взаимно влияют друг на друга в различных аспектах (прикладном, общественном, финансовом, ценностном), а основные направления их взаимных детерминаций носят как практический, так и концептуальный характер. Подчеркивается, что основная проблема влияния терроризма на туризм заключается в снижении туристической привлекательности территорий, где есть повышенный уровень угрозы. Делается вывод, что для нейтрализации террористической угрозы и минимизации возможных последствий террористической деятельности государства должны постоянно развивать способности противодействия этой угрозе, которая требует, среди прочего, значительных материальных и финансовых ресурсов.

Ключевые слова международный терроризм, мировая экономика, экономические причины, экономические последствия, борьба с терроризмом, минимизация убытков.

Лит. 15.

Постановка проблеми. За останні десятиліття тероризм, безсумнівно, переріс в одну з найнебезпечніших проблем людства. Якщо в середині ХХ ст. він вважався локальним явищем, то вже наприкінці століття охопив більшу частину світу. Зараз на землі не залишилося місця, куди не проник би тероризм. Щобільше поширюється картографія національного тероризму, то більша загроза його переростання в міжнародний. Міжнародний тероризм сьогодні стає геополітичним викликом усій світовій спільноті.

Крім інших відомих чинників, міжнародний тероризм справляє значний вплив на світову економіку, зокрема на туризм. Відповідна злочинна діяльність та боротьба з нею спричиняють значні фінансові втрати та перерозподіл ресурсів держави. Також це явище створює додаткові ризики для міжнародного бізнесу, туризму і транспортних перевезень.

Наведемо низку цифр, які красномовно ілюструють сказане. Невпинно розширюється географія тероризму: у 2013 р. терористичних атак зазнали 88 країн, у 2014 р. теракти сталися вже у 95 країнах світу, а у 2015 р. – у 946. Збільшується кількість жертв терористичних актів. За період з 2000 до 2015 р. внаслідок вчинення понад 70 тис. терористичних актів загинули більше 170 тис. осіб. При цьому майже щороку відзначається тенденція до збільшення цих показників: у 2000 р. у терактах загинули 3329 осіб, а у 2014 – 32658, у 2015 р. – 29376. Відповідна злочинна діяльність та боротьба з нею спричиняють значні фінансові втрати та перерозподіл ресурсів держави. Найбільший обсяг матеріальних збитків по всіх країнах від терористичних актів було зафіксовано у 2014 р. – понад 105,4 млрд. дол. США (у 2015 р. вони становили 89,6 млрд. дол. США, а у 2000 р. – близько 5,3 млрд. дол. США). Також це явище створює додаткові ризики для міжнародного бізнесу, туризму та транспортних перевезень. Річні витрати провідних країн світу на захист від тероризму у 2014 р. оцінювалися у 117 млрд. дол. США.

Аналіз досліджень. Різні аспекти проблеми «тероризм та економіка» (економіка у контексті геополітичних викликів, вплив терористичних актів на соціально-економічний розвиток держав, розвиток світового туризму у світлі терактів, економічні причини і наслідки міжнародного тероризму та ін.), досліджували науковці та експерти: О. Бейдик [1], М. Бунчук [2], С. Вовк [3], А. Іванов [4], М. Маринін [5], Л. Михайлишин [6], О. Мікічурова [7], М. Парахіна [9], О. Рапацька [10], Г. Смалюк [11], А. Шевчук [15] та ін. Проте ці розвідки не створюють цілісну картину розглядуваної проблеми. Крім того, нові теракти, яких стає дедалі все більше, тільки, на жаль, поповнюють «джерельну базу» досліджень.

Мета статті – розкрити міжнародний тероризм як фактор негативного впливу на туризм.

Досягнення зазначеної мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати економічні причини і наслідки міжнародного тероризму;

- охарактеризувати вплив тероризму на міжнародний туризм;

- у висновках окреслити шляхи протидії міжнародному тероризму і мінімізації втрат від нього.

Виклад основного матеріалу.

Економічні причини і наслідки міжнародного тероризму

Сучасна геополітична динаміка, що певним чином продукує умови для виникнення тероризму та його ескалації, значною мірою визначається соціально-економічними та психологічними причинами. Близько мільярда людей відлучені від продуктивної праці: 150 млн. осіб – безробітні,

понад 700 млн. – частково зайняті, невизначена статистично, але значна кількість людей втягнута у кримінальну діяльність. Мільярд жителів планети – неписьменні (2/3 з них – жінки), приблизно 2 млрд. осіб животіють в антисанітарних умовах. Майже кожний третій житель Землі досі не користується електрикою, 1,5 млрд. осіб не мають доступу до безпечних джерел питної води, 840 млн. осіб, зокрема 200 млн. дітей, голодують або страждають від недоїдання. У бідних країнах щорічно вмирають 14 млн. дітей від виліковних хворіб і 600 тис. жінок із причин, пов'язаних з вагітністю і пологами. Половина всіх випадків дитячої смертності у країнах Африканського континенту зумовлена недостатнім харчуванням [8, 12].

Економічні корені, на погляд О. Рапацької, – це не стільки сама собою економічна нерівність людей (вона, практично, вічна), скільки її занадто відкритий, кричущий характер, що дратує людей [10, 300].

Економічні корені тероризму можуть набували міжнародного характеру. Тоді, обурюючись несправедливим, з їхньої точки зору, міжнародним поділом праці, з'являються антиглобалісти і піднімаються на боротьбу з транснаціональними корпораціями та міждержавними альянсами (на кшталт виступів проти Світового банку, Міжнародного валютного фонду, керівників країн-членів групи G-8).

Серед основних економічних причин міжнародного тероризму Л. Михайлишин виділяє такі:

- процеси інтернаціоналізації капіталу, структурна перебудова економічних систем країн, що розвиваються, зміна їх місця у системі капіталістичного господарювання внаслідок процесу деколонізації, що сприяло формуванню національно-визвольних рухів, у т. ч. терористичного спрямування;

- глобалізація політичної та економічної діяльності транснаціональних корпорацій (ТРК), що в окремих випадках спряла організації терористичних груп, які, зокрема, спеціалізувалися на захисті інтересів монополій;

- нерівномірність розвитку окремих країн, яка зумовлювала їх поділ на «сильних» і «слабких», внаслідок чого зростали ролі націоналізму та релігійного фундаменталізму в міжнародному житті [6, 49].

Терористичні акти чинять негативний вплив на цілу низку економічних сфер і систем в коротко-, середньо- і довгостроковому періодах.

У результаті великого теракту змінюється інвестиційна схема – обсяг приватних інвестицій знижується, обсяг державних інвестицій, навпаки, збільшується (наприклад, тому, що держава наймає додаткових співробітників служб безпеки і збільшує чисельність збройних сил).

В останні роки у світі помітно почастишали конфліктні акції щодо окремих компаній нафтової інфраструктури (це дає змогу впливати на світові ціни на нафту) і окремих держав (терористи намагаються погіршити ситуацію в їх економіках і знизити інвестиційну привабливість). Таким чином, терористи поступово стають важливим чинником світової економіки [7, 223].

Складність в обчисленні точних економічних збитків полягає у тому, що велика частина терактів, які були зафіксовані в останні два десятиліття років, викликають каскадний характер.

У економічному плані можна виділити два види збитку: прямий і каскадний. Прямий – цей вид збитку економіці виникає у тому випадку, якщо він призвів до руйнування або виведення з обороту порівняно невеликого обсягу матеріальних коштів і цінностей, що супроводжуються іноді загибеллю незначного числа людей, при цьому сам масштаб теракту відносно невеликий. Зазвичай такий теракт навіть не висвітлюється засобами масової інформації.

Каскадний – цей вид збитку в економіці виникає частіше. Для нього характерні збитки найважливішим сферам і системам економіки і, як наслідок, зниження активності в другорядних, загибель великої кількості людей, широке висвітлення теракту в ЗМІ. Теракти істотно негативно впливають на такі складові економіки:

- 1) «людський капітал» (людський потенціал; поведінка споживачів);
- 2) «накопичений капітал» (бюджет держави; виробнича, фінансова, транспортна системи; торгова, туристична, страхова сфери; економіка мегаполісів);
- 3) «природний капітал» (мінеральні й водні ресурси; тваринний світ; повітряний простір).

О. Мікічурова фіксує такі взаємозв'язки, що визначають дію тероризму на соціально-економічний розвиток держави [7, 228]:

У сфері «людського капіталу»:

1. Щовища кількість, інтенсивність і руйнівність терористичних атак на мирне населення, державну і приватну власність, їх нижчі темпи зростання ВВП і процес збільшення обсягу капіталу.

2. Щобільша кількість терактів на мільйон осіб, то нижче зростання ВВП на душу населення.

3. Щовища кількість терактів на мільйон осіб, то нижчий рівень накопичень і заощаджень (до ВВП).

4. Щобільша кількість і вартість терактів у відсотках від ВВП, то нижчий рівень накопичення у відсотках від ВВП.

5. Щовищі руйнування, то нижчі темпи зростання заощаджень по відношенню до ВВП.

У сфері накопиченого капіталу:

1. Теракти на літаках, в аеропортах, на транспортній інфраструктурі, на вузлах зв'язку знижують обсягу ВВП, зростання ВВП на душу населення і уповільнюють процес створення капіталу.

2. Щовищий економічний збиток від терактів (по відношенню до обсягу ВВП), то повільніше зростання ВВП на душу населення.

Загалом «новий» тероризм підриває функціонування економічних систем не лише на регіональному, але й на світовому рівні. Слід особливо підкреслити, що головних збитків у розвинених країнах Заходу набуває людський капітал.

Вплив тероризму на міжнародний туризм

Світова туристична організація Організації Об'єднаних націй прогнозує до 2020 р. щорічне зростання туристичних витрат, які, врешті-решт, становитимуть 2 трлн дол. (тобто, 5 млрд. на день) та зростання кількості іноземних туристів до 1,5 млрд. осіб. Близький Схід отримає пальму першості в потоках туристів, переважно завдяки величезним природним, історичним і культурним ресурсам, які приваблюють туристів з усієї земної кулі. У доповіді, опублікованій журналом *Global Futures*, підраховано, що кількість туристів у регіоні буде більшою, ніж 150 мільйонів осіб у 2020 р. (для порівняння: 61 млн. у 2009 р.) [3, 38].

Значення туризму для низки економік світу важко переоцінити. Наприклад, візьмемо такі країни Близького Сходу, як Єгипет, Йорданія, Ліван. Туризм у них є одним з основних джерел експорту та надходження валюти. Також туризм – один із найбільших секторів зайнятості населення в цих країнах. Так, у Єгипті в індустрії туризму зайнято 2,5 млн. осіб, що становило 11 % зайнятості в 2012 р. та 22 % експорту країни. У Лівані доходи від туризму в 2013 р. становили 38 % ВВП, пряма й непряма зайнятість, відповідно, – 9,3 % і 33,4 % від загальної зайнятості в країні. У 2012 р. туризм був основним джерелом валютних надходжень в Йорданії та становив 16,9 % ВВП країни [3, 39].

З іншого боку, туризм – це набагато більше, ніж частка доходів у структурі ВВП та зайнятості населення. Туризм – це індустрія особистих контактів та міжкультурних комунікацій. Успішна індустрія туризму потребує політичної стабільності, миру, безпеки і потенціалу для діалогу між різними групами людей. Вона є динамічною, конкурентоспроможною галуззю, що вимагає здатності постійно адаптуватись до мінливих потреб споживачів, а задоволення їхніх бажань та безпеки і є ключовим напрямом туристичного бізнесу. Для будь-якого регіону чи країни в контексті привабливості та залучення туристів важливим є геополітичний контекст у забезпеченні стабільності й безпеки в регіоні [5, 8].

Упродовж останніх 50 років на туризм негативно впливали природні лиха, війни, економічні кризи та тероризм. Однак події 11 вересня 2001 р. мали сильніший вплив, аніж будь-яка криза в новітній історії того часу. Внаслідок терактів 11 вересня міжнародний туризм опинився у ситуації миттєвого зникнення попиту через підрив довіри до туристських подорожей, що вплинуло на різні ринки, особливо ринок США, де зменшилися як в'їзні, так і виїзні (особливо дальні) турпотоки. Водночас нова ситуація призвела до перерозподілу туристських потоків на користь тих напрямів і центрів, які є безпечнішими та географічно ближчими.

Ситуація, яка склалася, найбільше вплинула на Північну Америку та країни Карибського басейну. У 2000 р. обсяг міжнародних туристських прибуттів до Північної Америки та країн Карибського басейну становив 119 млн. осіб, з них близько 70 % туристів були громадянами цього ж регіону, основними туристськими центрами якого є США, Мексика, Канада, Пуерто-Ріко і Домініканська Республіка, а найважливішими виїзними ринками – США і Канада [4, 8].

Найбільш руйнівного впливу зазнав ринок США, на який припадає 8,7 % світових показників і значна частка туристських витрат (13,7 %). У країнах Карибського басейну знизився попит на ринку круїзів, істотно постраждали також такі туристські напрями, як Японія, Велика Британія і Франція, особливо Лондон і Париж, а туристські напрями і центри, розташовані поблизу США, наприклад, Канада і Мексика, між якими є наземне сполучення, відновилися швидше, ніж віддалені. Поїздки до США з сусідньої Канади і Мексики, а також з Центральної і Південної Африки, країн Трансатлантичного і Тихоокеанського регіонів значно скоротилися внаслідок небажання туристів подорожувати повітряним транспортом. На виїзних ринках далеких турпоїздок значна кількість європейців і японців скасували свої поїздки до США, замінивши їх на інші напрями. Зменшився і обсяг потоків туристів з країн Латинської Америки (наприклад з Венесуели до США скоротився на 65 %), однак він швидко відновився [1, 21].

Обсяг туристських прибуттів до Азії та Тихоокеанського регіону в 2000 р. становив 118 млн. осіб, з яких три чверті відвідувань були внутрішньорегіональними. Після подій 11 вересня 2001 р. спочатку відзначалося значне скорочення подорожей повітряним транспортом. Зокрема, на японському ринку було зафіксовано приблизно 750 тис. ануляцій у перші чотири тижні після терактів (приблизно 5 % з 16 млн. японців, які щороку виїжджають за кордон). Це негативно вплинуло на низку туристських напрямів Азії.

Проте деякі азійські туристські центри залишилися у більш вигідному становищі. Наприклад, японські туристи замінили поїздки до Гаваїв та Каліфорнії на поїздки до Китаю, Таїланду або Австралії. Зокрема, внаслідок скасування у вересні 2001 р. дальніх турпоїздок, у Гонконгу відбулося збільшення туристських прибуттів на 20 % за рахунок зростання турпотоків з Індії [4].

Європейські напрями загалом добре підготовлені до того, щоб витримати кризу, адже вони залежать як від прилеглих виїзних ринків, так і від внутрішніх. Теракти 11 вересня призвели до зменшення туристських прибуттів до Великобританії у період з початку вересня до кінця грудня 2001р. на 17 %, а турпотік зі США скоротився більш ніж на 26 % порівняно з аналогічним періодом минулого року. Для відновлення темпів росту туристських відвідувань Великобританії знадобилося понад півроку. Відповідно у вересні–грудні 2001 р. скоротилася і кількість турпоїздок з Великобританії до США (-24 %) порівняно з аналогічним періодом минулого року при загальному скороченні закордонних туристських поїздок лише на 4 %. США посідає перше місце в структурі чисельності іноземних туристів, які прибувають до Великої Британії: її частка становить 11,5 %, а разом із Францією, Німеччиною, Ірландією та Іспанією туристи зі США забезпечують Великобританії близько 50 % всіх туристів, які відвідують країну. Отже, відбувся перерозподіл виїзних туристських потоків у Великобританії на користь Ірландії, Греції, Італії, Іспанії, Кіпру, Туреччини та інших (переважно європейських) держав [1, 22].

Тероризм негативно впливає на туризм, змінюючи ставлення до мотивів подорожі. Так, після вибухів на Балі цю країну було визначено політично нестабільною. Протягом тижня після нападу туроператори дуже швидко зняли з продажу свої святкові програми з курортів Балі та Індонезії. Усе це відбулося у високий туристичний сезон. Відсоток завантаження у середньому зменшився від 75 % до 14 %. Попереднього рівня змогли досягти лише через два роки. Проте 12 жовтня 2002 р. м. Кута (Балі) було вбито 202 людини та 209 поранено [12], що, звісно, негативно вплинуло на потік туристів у наступний високий сезон (-23,45 %).

Коли виникає, або ще гірше, зростає терористична загроза, іноземні туристи можуть переглянути своє рішення щодо відвідування тієї чи тієї дестинації.

Окрім того, тут існує ще один ефект впливу тероризму на туризм – «ефект узагальнення»: туристи, які сприймають загрози тероризму в одній країні, як правило, припускають, що цілі регіони є ризикованими. Наприклад, середземноморські країни відчули суттєве зменшення потоків туристів у 1991 р. під час війни в Перській затоці. Такий побічний ефект тероризму на країну, яка

не є учасником конфлікту, може призводити до зменшення потоків туристів. У науковій літературі виокремлюють так звані «внутрішні» і «зовнішні» кільця. Відповідно, до першого відносять країни, які є прямими учасниками конфлікту, а країни з регіону – до другого.

Серія гучних терактів у Франції, Бельгії, Туреччині, розстріл у Німеччині, які відбулися протягом 2015 – 2016 рр., разом з економічними проблемами Європи, негативно вплинули на туристичний бізнес.

Зокрема, майже 9-відсоткове падіння фунта стерлінгів до євро після референдуму значно підвищило вартість відпочинку для британців, що займають на континенті друге місце після німців по турпоїздкам в ЄС. Не доводиться дивуватися, що в таких складних умовах акції переважної більшості туристичних фірм втрачають у ціні. Наприклад, вартість акцій відомого британського туроператора Thomas Cook Group PLC з початку року знизилася на 52 %, а у не менш відомих авіаперевізників Ryanair Holdings PLC і British Airways – на 23 і 34% відповідно. У німецькій авіакомпанії Deutsche Lufthansa AG прогнозують падіння доходів на 8 – 9 %.

Дані щодо наповнюваності готелів після Дня взяття Бастилії показують, що туристи почали рідше селитися після теракту в Ніцці не тільки на Рив'єрі, але й у всій Франції, якій терористи загрожують новими нападами, а також в інших країнах континенту. Наприклад, дані по Лондону свідчать про зниження наповнюваності готелів на 2,7 %, а в Амстердамі – на 8,3 % в порівнянні з літом 2015 р. [13].

Зазнає збитків і сектор виробництва товарів розкоші, який зазвичай отримує левову частку прибутку від туристів, які відвідують Париж. Про різке уповільнення зростання продажів заявляють найбільші виробники товарів розкоші.

Попри це, у 2016 році Франція зберегла за собою місце головного туристичного напрямку у світі. Минулого року країну відвідали від 82,5 до 83 мільйонів закордонних туристів. У порівнянні з 2015 роком, який був рекордним за всю історію (85 мільйонів закордонних туристів), їх число зменшилось на 2–3 %. Але, за словами глави французького МЗС Ж.-М. Еро, Франції вдалося зберегти за собою лідерство у світовому туризмі. Французьке МЗС ставить перед собою завдання довести до 2020 року число закордонних туристів до символічної позначки в 100 мільйонів [14].

Дещо розгубили відвідувачів і знамениті музеї Парижа – Лувр і музей Орсе. Потік туристів у цих двох найславетніших музеях Франції, а також у Версалі, скоротився на 13–15 %. Загалом же відвідуваність туристами Парижа зменшилася на шість відсотків, а закордонними – на 10 %. При цьому кількість туристів із США, Бельгії та Голландії залишилася майже незмінною, а впали туристичні потоки з Росії (на 65 %) та Японії (на 47 %). Як не дивно, але на цьому тлі зафіксував суттєве зростання відвідувачів (на 9 %) Музей сучасного мистецтва в Центрі Помпиду. Головний музей французької столиці Лувр 2016 року відвідали 7,3 мільйона гостей, що на 15 % відсотків менше, ніж попереднього року. Відтак Лувр ризикує втратити титул «провідного музею світу».

За нещодавно оприлюдненими даними Світової туристичної організації, підрозділу ООН, 2016 року в світі було здійснено 1 млрд. 235 млн. закордонних туристичних поїздок. 50 % відсотків із них припали на Європу (разом з азійською частиною Росії), 25 % – на Південну Азію, 16 % – на Північну та Південну Америку та лише 5 % відсотків – на Африку. Спостерігається значне зростання інтересу закордонних туристів до Китаю.

Теракти у країнах Західної Європи зумовили переорієнтування європейських туристичних потоків до країн Центральної та Східної Європи. Чехію минулого року відвідали 9,3 мільйона туристів – зростання на 7 % у порівнянні з 2015 р. Власники готелів готуються у 2017 році до чергового рекорду за рахунок притоку росіян, які тепер бояться їздити до Парижа. Потік росіян до Чехії у другій половині минулого року зріс на 23 %. Також на 23 % відсотки зріс потік китайських туристів.

Мають привід для задоволення і поляки, оскільки кількість закордонних туристів обраховується в 17 млн. Більшість із них приваблює польська перлина – Краків, який відвідали близько 11 млн. туристів. Також цікаві закордонним туристам узбережжя Балтики та гори Татри. 2016 року Татранський національний парк відвідала рекордна кількість туристів – 3,5 млн. (3,2 млн. 2015 р.). Зростання відвідуваності відбулося переважно за рахунок гостей з Азії, передусім Китаю.

Не можна не зазначити, що Польща на всі сто відсотків скористалася з шансу, який надало їй проведення Євро-2012. У наступні два-три роки після чемпіонату Європи з футболу туристичний

потік до цієї країни стрімко зріс, завдяки чому впродовж кількох років вона піднялася на 20 сходинок у списку найпривабливіших для туризму країн та увійшла до першої світової «тридцятки».

Натомість влада України не скористалася таким шансом. За даними Державної служба статистики України, кількість іноземних туристів, які відвідали Україну в 2014 – 2015 рр. впала у більш ніж 15 разів порівняно з 2013 р., коли нашу країну відвідали понад 232 тисячі іноземців. За даними Держстату, у 2015 р. Україну відвідали 15 159 іноземних туристів, у 2014 – 17 070 осіб. Тобто у 1000 разів менше, ніж меншу за територією і населенням Польщу.

Щоправда, є й інша «статистика», за якою враховуються всі, хто лише перетнув державний кордон. А серед них туристів – один зі ста. А інші в'їздили до України для відвідин родичів чи в інших приватних, але далеко не туристичних цілях. У країнах Європи та інших країнах світу статистика туристичних відвідин ведеться за даними про продані ліжко-місця у готелях та іншими об'єктивними критеріями, а не за фактом перетину кордону [14].

Для того, щоб вивести український туризм на належний рівень, потрібно насамперед володіти достовірною, а не «дутою» інформацією про стан справ у цій важливій галузі.

На основі розглянутих прикладів і подій можна, на думку А. Шевчука, скласти підсумкову таблицю, яка ілюструє основні напрями взаємних детермінацій туризму і тероризму (табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрями взаємних детермінацій туризму і тероризму [15, 33]

Аспекти	Вплив терористичних атак на туризм	Вплив розвитку туризму на поширення тероризму
Прикладний	Зниження туристичної привабливості територій, неприйняття постійним населенням напливу туристів і виникнення внаслідок цього масових скупчень людей	Підвищена мотивація забезпечення безпеки і протидії ймовірним терористичним атакам із метою збереження туристичної привабливості територій
Суспільний	Підвищення соціальної напруги, проявів расової, етнічної та релігійної нетерпимості	Можливість організації терористичних актів завдяки переміщенням залучених осіб через кордон у статусі туриста
Фінансовий	Вимушений перерозподіл фінансових ресурсів на провадження заходів безпеки, відновлення об'єктів соціальної, транспортної інфраструктури з ймовірного фінансування культурно-мистецьких, спортивних, інших туристично-атракативних цілей	Зростання фінансових можливостей місцевих бюджетів унаслідок податкових надходжень від туризму на фінансування заходів безпеки
Ціннісний	Збереження міждержавної стратифікації за рівнем розвитку демократичного суспільства, з цінностями мультикультуралізму	Формування єднаючого світогляду внаслідок подорожей, прийняття інших культур

Як бачимо з табл. 1, туризм та тероризм взаємно впливають один на одного в різних аспектах (прикладному, суспільному, фінансовому, ціннісному), а основні напрями їх взаємних детермінацій мають як практичний, так і концептуальний характер. Зрозуміло, що основна проблема впливу тероризму на туризм полягає у зниженні туристичної привабливості територій, де є підвищений рівень загрози. Це несе значні збитки державам та змушує їх адаптуватись до таких умов.

Висновки. Аналіз антитерористичної діяльності міжнародних і регіональних організацій, а також державної політики низки країн світу дає підставу виокремити такі актуальні тенденції протидії тероризму: посилення міжнародної взаємодії і обміну інформацією між країнами з питань боротьби з тероризмом; посилення взаємодії та обміну інформацією з питань протидії тероризму між уповноваженими органами на національному рівні; посилення профілактики тероризму, у т.

ч. протидія радикалізації; використання державними органами нових технологій боротьби з тероризмом; посилення боротьби з фінансуванням тероризму; посилення контролю за міграційними процесами; удосконалення національного законодавства з питань протидії тероризму, надання додаткових повноважень правоохоронним органам і спеціальним службам. Насамперед це стосується таких держав, як США, Німеччина, Франція Канада, Швейцарія, Австралія, Ізраїль та ін., які збільшують витрати на антитерористичну діяльність.

Стосовно заходів, які не завжди відповідають нормам права (фізичне знищення лідерів терористичних організацій; застосування тортур щодо осіб, причетних до тероризму, репресивних заходів щодо родичів терористів), то поділяємо думки фахівців, згідно з якими у короткостроковій перспективі зазначені заходи можуть дати позитивний ефект. Однак їх застосування може сприяти загостренню конфліктів, які спровокують новий виток терористичної загрози, а також виникнення нових, більш масштабних соціальних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Бейдик О. О. Аналіз розвитку світового туризму у світлі терактів. 1993 – 2002 роки / О. О. Бейдик, Д. М. Вашчук // Вісник КНУ імені Т. Шевченка. Географія. – К.: ВПЦ «КУ», 2006. – Вип. 53. – С. 20–23.
2. Бунчук М. М. Економічні причини і наслідки міжнародного тероризму / М. М. Бунчук // Аспекти публічного управління. – 2016. – № 1–2. – С. 59–67.
3. Вовк С. Вплив тероризму на міжнародний туризм / С. Вовк // Журнал європейської економіки. – 2015. – № 14. – С. 37–50.
4. Іванов А. М. Розвиток туризму в умовах тероризму / А. М. Іванов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=44723>.
5. Маринин М. М. Туристские формальности и безопасность в туризме / М. М. Маринин. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 174 с.
6. Михайлишин Л. І. Міжнародний тероризм як особлива форма глобального конфлікту: причини, наслідки та способи боротьби / Л. І. Михайлишин, Ю. І. Коровчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2012. – Вип. 2. – С. 48–57.
7. Мікічурова О. В. Вплив терористичних актів на соціально-економічний розвиток держав / О. В. Мікічурова // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2011. – Т. 1. – № 4. – С. 223–229.
8. Неклесса А. И. Постсовременный мир в новой системе координат / А. И. Неклесса // Глобальное сообщество: новая система координат (подходы к проблеме). – СПб.: Алетейя, 2010. – С. 11–78.
9. Парахіна М. Економіка у контексті геополітичних викликів: до питання про українсько-російські економічні відносини (1990-ті – 2000-ві рр.) / М. Парахіна // Східноєвропейський історичний вісник. – 2017. – Вип. 3. – С. 101–106.
10. Рапацька О. Л. Причини виникнення та економічні наслідки міжнародного тероризму / О. Л. Рапацька, Л. А. Грицина // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 5. – Т. 2. – С. 299–302.
11. Смалюк Г. Вплив терористичних актів на туристичний попит / Г. Смалюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль: ТНЕУ, 2011. – № 5–1. – С. 250–256.
12. Теракты на Бали в 2002 году: хроника событий и расследование [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ria.ru/spravka/20121012/770789985.html>.
13. Теракты ударили по туризму Европы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://expert.ru/2016/07/25/turizm/>.
14. Франція залишається головним туристичним напрямком світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/3130/2016/109328/>.
15. Шевчук А. В. Перспективи розвитку туризму в контексті загострення терористичних загроз / А. В. Шевчук, Л. Т. Шевчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. – 2016. – Вип. 17. – Ч. 4. – С. 31–34.

REFERENCES

1. Beydyk O. O. Analiz rozvytku svitovoho turyzmu u Svitli teraktiv. 1993 – 2002 roky / O. O. Beydyk, D. M. Vashchuk // Visnyk KNU imeni T. Shevchenka. Neohrafiya. – K.: VPTS «KU», 2006. – Vyr. 53. – S. 20–23.
2. Bunchuk M. M. Ekonomichni prychny u Naslidyky mizhnarodnoho teroryzmu / M. M. Bunchuk // Aspekty publichnoho upravlinnya. – 2016. – № 1–2. – S. 59–67.
3. Vovk S. Vplyv teroryzmu na mizhnarodnyy turizm / S. Vovk // Zhurnal yevropeys'koyi ekonomiky. – 2015. – № 14. – S. 37–50.
4. Ivanov A. M. Rozvytok turyzmu v uslovvyakh teroryzmu / A. M. Ivanov [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=44723>.

5. Marinin M. M. Turistskiye formal'nosti i bezopasnost' v turizme / N. N. Marinin. – M.: Finansy i statistika, 2004. – 174 s.
6. Mykhaylyshyn L. I. Mizhnarodnyy teroryzm yak osoblyva forma hlobal'noho konfliktu: prychny, Naslidky ta Sposoby borot'by / L. I. Mykhaylyshyn, Yu. I. Korovchuk // Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky. – 2012. – Vyp. 2. – S. 48–57.
7. Mikichurova O. V. Vplyv terorystychnyy aktiv na sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok derzhav / O. V. Mikichurova // Stratehiya rozvytku Ukrayiny. Ekonomika, sotsiologiya, pravo. – 2011. – T. 1. – № 4. – S. 223–229.
8. Neklessa A. I. Postsovremenny mir v novoy sisteme koordinat / A. I. Neklessa // Global'noye soobshchestvo: novaya sistema koordinat (podkhody k probleme). – SPb.: Aleteyya, 2010. – S. 11–78.
9. Parakhina M. Ekonomika u konteksti heopolitichnikh vyklykiv: do pytannya pro ukrayins'ko-rosiys'ki ekonomichni otnoshenyya (1990-ti – 2000-vi rr.) / M. Parakhina // Skhidnoyeuropeys'kiy istorychnyy visnyk. – 2017. – Vyp. 3. – S. 101–106.
10. Rapats'ka O. L. Prychny Vynyknennyya ta ekonomichni Naslidky mizhnarodnoho teroryzmu / O. L. Rapats'ka, L. A. Hrytsyna // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. – 2011. – № 5. – T. 2. – S. 299–302.
11. Smalyuk H. Vplyv terorystychnyy aktiv na turystychnyy Popyt / H. Smalyuk // Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu. – Ternopil': TNEU, 2011. – № 5–1. – S. 250–256.
12. Terakty na Bally v 2002 godu: khronika sobytii i rassledovaniye [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://ria.ru/spravka/20121012/770789985.html>.
13. Terakty udarili po turindustrii Yevropy [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://expert.ru/2016/07/25/turizm/>.
14. Frantsiya zalishayet'sya holovnoho Turystychnyy napryamkom svitu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/3130/2016/109328/>.
15. Shevchuk A. V. Perspektyvy rozvytku turyzmu v konteksti obostrenyya terorystychnyyh zahroz / A. V. Shevchuk, L. T. Shevchuk // Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky. – 2016. – Vyp. 17. – Ch. 4. – S. 31–34.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017 р.